

nieuwe boeken, verslagen e.d.

Vogels van Groningen

De Vereniging Avifauna Groningen heeft ongetwijfeld een zucht van verlichting geslaakt toen de Avifauna van Groningen eindelijk op tafel lag. Na een overzicht van de medewerkers, een beschrijving van de gevolgde werkwijze, een uitgebreid hoofdstuk over het Groningse landschap en zijn vogels en een hoofdstuk over de Groninger volksnamen voor vogels, vogels in oude plaatsnamen en bespreking van de eendenkooien in de provincie volgt een overzicht van alle in de provincie Groningen waargenomen vogelsoorten, dat het grootste deel van het boek vormt.

De 307 soortbeschrijvingen, die door verschillende auteurs zijn samengesteld, bevatten liefst zo'n 40.000 basisgegevens. Over de vogels van de provincie Groningen is bijzonder weinig geschreven. Het eerste en ook enige algemene overzicht werd in 1856 samengesteld door C. de Gavere en A.A. van Bemmel. Leden van de vereniging 'Avifauna Groningen' vingen in 1970 aan met inventarisaties van de broedvogels, terwijl in 1975 ook begonnen werd met een onderzoek naar niet-broedvogels. Verdere informatie werd verkregen via het Sovon-atlasproject en literatuuronderzoek. De beide bij Groningen behorende Waddeneilanden Rottumeroog en Rottummerplaat zijn niet bij het overzicht betrokken. Kaartjes en grafieken verduidelijken het voorkomen van talloze soorten. Waarnemingen worden vaak zonder bron of waarnemer(s) vermeld en er wordt bij minder algemene soorten niet vermeld of de Commissie voor de Nederlandse Avifauna (CNA) deze gegevens heeft geaccepteerd. Tabellen geven ook vaak op overzichtelijke wijze seizoenen, aantal waarnemingen en van waarnemingen van invasievogels weer. Jammer dat deze gegevens niet altijd kloppen en dan een scheef beeld gaan vormen. Bijvoorbeeld het seizoen 1943/1944 bij de Pestvogel (bladzijde 279), waar geen gebruik is gemaakt van de publicatie van de invasie van dat seizoen (*Limosa* 17 (2/3) : 63-68). Bij de Notenkraaker werd het aantal waargenomen exemplaren bij Loppersum in de 2e helft van september 1955 als 2 ex. aangegeven, in plaats als 'vermoedelijk 4 ex. (aantal niet zeker)!. Wat betreft de Kruisbek moet toch in het seizoen 1942-1943 sterke doortrek over Groningen hebben plaatsgevonden. De drie waarnemingen in maart van de Tapuit zouden best uitgebreider mogen zijn aangegeven, want dat is vroeg voor de soort. Voor de uitgebreidere vermelding van de waarnemingen van de Engelse Gele Kwikstaart (bladzijde 276) was ook nog wel ruimte geweest.

Bij de literatuurverwijzingen wordt soms naar de auteur(s) verwezen, maar ook wordt er vaak alleen tijdschrift, jaargang en bladzijde vermeld. Maar waarom worden bijvoor-

beeld bij de literatuur over Grijskopspecht en Kleine Vliegenvanger niet de auteurs vermeld en zijn deze niet in de literatuurlijst opgenomen? Vermeldingen van alleen maar gehuchten of andere plaatsen zoals: vloeiveld Blekslage, Trimunt, Euvelgunne, Weke den Hoorn, Hunze centrale, Ruischerbrug, Hondshalstermeer, Oostpolder, Munnekezijs, Sellingen en Lakswerd zullen voor de Groningers echt geen moeilijkheden opleveren, maar voor anderen vereist het wellicht wat zoekertij om er achter te komen waar zich de waarnemingsplaatsen wel bevinden.

Maar dit zijn eigenlijk maar kleinigheden tegenover het vele werk dat door het samenstellen van deze avifauna is verzet. Voor het eerst kon op kwantitatieve basis de ruitrek van de Grauwe Gans worden vastgelegd. Van de meest trekkende soorten zijn aankomst en vertrek nu nauwkeurig weergegeven. Het blijkt dat vrijwel alle Brandganzen, die op Nova Zembla broeden (maximaal 50.000 exemplaren), in de winter tijdelijk in de Lauwersmeer verblijven. De Dollard is van belang voor de Kluut, Zwarte Ruit, terwijl er tot 50.000 Bonte Strandlopers kunnen voorkomen. In het akkerbouwgebied van het Oldambt en Westerwolde blijken nog verrassend veel Kwartels te broeden, terwijl de Kwartelkoning nog vrij veel voorkomt op de akkers van het Oldambt. Zelfs 50 tot 70 % van alle in ons land broedende Kwartelkoningen! Grauwe Gors, Geelgors, Ortolaan, Kneu, Patrijs nemen sterk in aantal af en staan op het punt uit het Groningse landschap te verdwijnen. Watersnippen zijn er uiterst zeldzaam geworden... Vermeldenswaard is ook het waardevolle register van de Groninger volksnamen van vogels. Kortom een boek dat ons, als nooit tevoren, een indruk geeft over de vogelbevolking van onze mooie provincie Groningen. Wij feliciteren allen, die aan de totstandkoming van het boek hebben kunnen meewerken.

J.T.

Onder redactie van E.J. Boekema, P. Glas & J.B. Hulscher: *Vogels van de provincie Groningen*. 387 bladzijden, 75 figuren, 125 tabellen, vele foto's waarvan 22 in kleur (1983). Uitg. Wolters.

Noordhoff/Bouma's Boekhuis, Groningen. Prijs / 62,50.

Owls of Europe

In dit werk van de Fin Heimo Mikkola worden dertien uilensoorten behandeld, die in Europa broeden en worden vier soorten toegevoegd van het Middellandse-zegebied in Noord-Afrika en het Midden-Oosten.

Het boek bestaat uit drie gedeelten. Een deel over de speciale karakteristieken van uilen, het tweede en grootste deel beschrijft de zeventien verschillende soorten met verspreidingskaartjes, tabellen, grafieken en prachtige pentekeningen. Deel drie behandelt de ecologische relatie tussen de Europese uilen. In het hoofdstuk over de bescherming van de

uilen in Europa bracht de auteur veel waardevolle gegevens bijeen. In Oost-Duitsland, Egypte, Finland, Griekenland, Italië en Rusland genieten de uilen geen of gedeeltelijke wettelijke bescherming. Tot voor kort werd in Finland nog gejaagd op de Oehoe, maar Mikkola hoopt dat deze schandelijke jacht nu voor goed tot het verleden zal behoren. Interessant zou zijn geweest welke soorten in welke landen op de zogenaamde 'Rode Lijsten' zijn geplaatst. De uilen hebben op vele vogelliefhebbers nog steeds een onweerstaanbare aantrekkingskracht. Mede hierdoor een kostelijk bezit voor velen.

Heimo Mikkola: *Owls of Europe*. 397 bladzijden, 8 kleurenplaten van Ian Willis, 75 zwart-wit foto's, 42 figuren, talloze verspreidingskaartjes en pentekeningen (1983). Uitg. T. & A.D. Poyser, Calton. Prijs £ 16,80.

Van Hoytema-kalender 1984

Er is weer een Van Hoytema-kalender verschenen. 'Kunstzinnige mensen hebben deze kalender aan de wand', zegt de uitgever, en zo is het ook. De kalender is een herdruk van de kalender voor 1906 en de twaalf bladen beelden uit: Naar de dierentuin, kraaien in sneeuwbuï, koppen van Kroonkranen, zingend vogeltje (Vink ?), duiven, eend en face met jongen, apen spelend om een boomstam, olifant, Scholekster, leguaan, pinguïns en Huisvossen in de sneeuw. De uitgeverij A.G. Schoonderbeek heeft hiermee een traditie voortgezet, die door velen zeer wordt gewaardeerd.

Van Hoytema-kalender 1984. Veelkleuren-offset, formaat 45 x 21 cm, twaalf bladen. Uitgeverij A.G. Schoonderbeek, Jordaan 40, 1251 PD Laren N.-H. Prijs f 22,90.

Jacht & Wildbeheer

De jacht in Nederland staat regelmatig ter discussie. Vaak is de aanleiding hiervoor een incident, een vergissing of een onbekendheid met de materie. De Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging heeft in samenwerking met het Jachtfonds een blad (eenmalig) uitgegeven om door middel van voorlichting de belangen van de jagers en het wild in Nederland te behartigen. De jagers ontvangen dit blad bij de uitreiking van de jachtakte. 'Jacht & Wildbeheer' bevat een grote hoeveelheid informatie over de ontwikkeling van de jacht in Nederland. Het is goed dat ook anderen van de inhoud van dit blad kennisnemen..

Nadere informatie hierover bij de KNJV, 'Zand 30, 3800 BD Amersfoort, 033-19 841.

Veldgids voor jagers

In Noorwegen heeft Viggo Ree een prachtig overzichtelijk en kleurrijk gidsje geïllustreerd met alle vogels en zoogdieren die onder de Jachtwet vallen. Het wordt uitgegeven door het Direktoratet for Vilt og Ferskvannsfisk te Trondheim met medewerking van het Miljøverndepartementet.

U kunt dit prachtig geïllustreerde 'Feltbok for Jeger' aanvragen bij het Direktoratet for Vilt og Ferskvannsfisk (DVF), Elgesetergt. 10, 7000 Trondheim, Noorwegen, tel. 07 51 22 11.

Birds of the Netherlands Antilles

Deze pasverschenen uitgave is een totaal herschreven Engelse versie van het sinds lang uitverkochte 'De vogels van de Nederlandse Antillen', dat in 1955 verscheen.

De thans verschenen uitgave is in de Engelse taal verschenen om hierdoor een ruimere gebruikerskring te kunnen bereiken. In het boek zijn 73 broedvogelsoorten beschreven en 113 Noordamerikaanse en 44 Zuidamerikaanse, die er kunnen voorkomen. Sommige soorten komen er alleen voor op doorreis van het arctische gebied van Canada naar het zuidelijkste puntje van Argentinië. Er worden meer soorten behandeld, dan er van de eilanden zo'n dertig jaar geleden bekend waren (252 in plaats van 147 soorten). Ook de informatie, zoals voorkomen, voedsel en broedgegevens is sterk uitgebreid. Daarom kon het boek nu niet meer in de eerste plaats als een veldgids beschouwd worden, maar als een 'miniaturhandboek' over de vogels van de Nederlandse Antillen. In verband met de grote faunistische verschillen van de Benedenwindse Eilanden (Aruba, Curaçao en Bonaire, 236 soorten) en de Bovenwindse Eilanden (Sint Maarten, Saba en Sint Eustatius, 122 soorten) is het boek in twee gedeelten verdeeld. De noodzaak om vogels te beschermen en om beschermde gebieden in te stellen wordt helaas daar nog niet ingezien. In zijn algemene besprekingen van de eilanden afzonderlijk gaat de auteur wat nader in over de achteruitgang van talloze soorten en de noodzakelijke bescherming van sommige soorten. Over vogelhandel, vogeljacht en vogelvangst is in dit boek nauwelijks iets vastgelegd en bij de soortenbeschrijvingen vrijwel niets aangevoerd, alhoewel daarover in de nederlandsstalige uitgave onder het kopje 'Bescherming' wel een eerste aanzet toe werd gemaakt. Ook de namen hebben hier en daar wijzigingen ondergaan. Van belang is dat de plaatselijk gebruikte vogelnamen ook worden vermeld en weer terug te vinden zijn in de index. De behoefte om de tekst van het boek in papiamento uit te geven is groot en het zou van belang zijn als vooral ook daarin een belangrijke plaats zou worden ingeruimd voor de beschermingsaspecten.

K.H. Voous: *Birds of The Netherlands Antilles*. 327 bladzijden, 27 platen, waarvan 6 in zwart-wit van H.J. Slijper (1983). Uitg. De Walburg Pers, Zutphen. Prijs f 39,50.

Estuary Birds of Britain and Ireland

Estuaria zijn voor de Engelse vogelwaarnemers altijd van uitzonderlijk groot belang geweest omdat daar enorm veel vogelsoorten te zien zijn. De 'Birds of Estuaries Enquiry' verzamelde gedurende zes jaar lang gegevens over de vogels van deze gebieden in Groot-Brittannië en Ierland.

Tony Prater heeft de verkregen gegevens op interessante wijze in boekvorm bijeengebracht. De totale lengte van de kustlijn is 14.500 km. In Groot-Brittannië zijn 133 estuaria en baaien met een km of meer slikgedie-

In totaal zo'n 2600 km oppervlakte aan dergelijke zandgebieden, die onderhevig zijn aan eb en vloed.

De auteur beschrijft de estuaria in alle hoedanigheden, daarna het voedselpatroon en de kustvogels, de trek en de verspreiding in West-Europa, de bedreigingen, dammen en waterreservoirs, de tellingen en besprekingen van de verschillende delen van het land: Oost-Engeland, Zuid-Engeland, Zuidwest-Engeland, Wales, Noordwest-Engeland, Schotland, Noord-Ierland en de Ierse Republiek. Hoofdstuk 17 behandelt de vogelsoorten stuk voor stuk en hun verspreiding (geïllustreerd met kaartjes). Aanvulling 1 geeft de tellingen schematisch weer, terwijl aanvulling 2 de criteria van nationaal belang van de soorten aangeeft.

Een boek over de wadvogels van onze overburen, maar niettemin bevat het enorm veel interessante gegevens en uitwerkingen, die ook voor ons van nut kunnen zijn.

A.J. Prater: Estuary Birds of Britain and Ireland. 440 bladzijden, 28 foto's, 77 figuren, 112 tabellen (1981). Uitg. T. & A.D. Poyser, Calton. Prijs £ 14,-.

Natuurtechnisch beheer van Amerikaanse Vogelkers

In Nederland wordt de Amerikaanse Vogelker gezien als een plaag, ook in natuurgebieden. Deze uitheemse soort zou schade veroorzaken bij het beheer van de bossen en de inheemse soorten verdringen. Als gevolg van deze zienswijze wordt de Amerikaanse Vogelker rigoreus bestreden, zowel met mechanische als chemische middelen. Hierbij worden vaak vrijwilligers ingezet. De bestrijding is dikwijls een belangrijk onderdeel van het beheer, is duur, wordt zwaar gesubsidieerd en kost de gemeenschap veel geld.

Bij de bestrijding wordt geheel voorbijgegaan aan de ecologie van deze soort. Bij bestudering van de ecologie van de Amerikaanse Vogelker blijkt dat de soort in Nederland een pioniersoort is die vooral optreedt bij bodemverstoring, boomteelt en/of eutrofiëring. Dat zijn uitwendige factoren. Effectief beheer van de Amerikaanse vogelkers zal dan ook inhouden: vermindering van de invloed van deze uitwendige factoren. Bestrijding van de soort doet de storingen alleen maar toenemen met als gevolg blijvende aanwezigheid van de Amerikaanse Vogelker. Daarnaast blijkt dat er ook positieve aspecten zijn aan de aanwezigheid van de Amerikaanse Vogelker. Het is in onze donkere naaldbossen vaak de enige loofboom of -struik en de soort geeft dan dekking, voedsel en nestgelegenheid aan vele diersoorten.

Hoewel de Amerikaanse Vogelker als standplaatsvreemde soort in onze bossen in principe ongewenst is heeft de huidige rigoureuze bestrijding alleen maar nadelen. De Stichting Kritisch Bosbeheer, de Stichting Vrijwillig Bosbeheer Noord Nederland en de Stichting Vrijwillig Goois Natuurbeheer stellen, vooral in natuurgebieden een ander, meer ecologisch verantwoord beheer voor, het zoge-

naamde natuurtechnisch beheer.

In de nota wordt, na een overzicht gegeven te hebben van de geschiedenis van de Amerikaanse Vogelker in Nederland (introductie, verspreiding, bestrijding) uitgebreid stilgestaan bij de ecologie van deze soort. Vervolgens worden uitgangspunten en achtergronden van het natuurtechnisch beheer van de Amerikaanse Vogelker behandeld en beschreven op welke wijze dit beheer kan worden uitgevoerd. Het natuurtechnisch beheer van de Amerikaanse Vogelker is onderdeel van het totale natuurtechnische bosbeheer. Ook de achtergronden daarvan worden beschreven. Eveneens wordt aandacht besteed aan het subsidiëren van de bestrijding en de inzet van vrijwilligers bij de bestrijding.

De nota heeft ten doel een bezinning te bewerkstelligen over de bestrijding van de Amerikaanse Vogelker en een aanzet te geven tot het ecologisch verantwoord beheren van deze soort.

Stichting Kritisch Bosbeheer, 1983. Het natuurtechnisch beheer van de Amerikaanse vogelker (*Prunus serotina* Ehrhart) in de Nederlandse bossen. Stichting Kritisch Bosbeheer, Stichting Vrijwillig Bosbeheer Noord Nederland en Stichting Vrijwillig Goois Natuurbeheer, Utrecht, Groningen en Naarden. 28 bladzijden.

Ornithologische ringstations in Europa

Met het bijebrengen van de beschrijvingen door 43 auteurs van 48 ringstations heeft Hans Bub, verbonden aan Vogelwarte Helgoland, ons een interessant beeld gegeven van de werkzaamheden van een aantal van de belangrijkste in Europa aanwezige vogeltrekstationen. Vooral voor de vogelringer een interessant boek, omdat ook gegevens over de organisatie van het ringstation, de vangmethoden, de wetenschappelijke benadering, aantal geringe vogels en terugmeldingen en publicaties vermeld worden. De meeste stations bieden aan onderzoekers ook tijdelijk verblijf. Over elk land heeft een andere auteur de beschrijving samengesteld. Over het ringonderzoek in Nederland wordt niet zo veel informatie verschaft. Alleen wijlen M.J. Tekke verstrekte gegevens over de Haagse vinkenbanen. Het ringen van eenden wordt wel even aangestipt, maar het ringen van Goudplevieren en ganzen met slagnetten wordt niet vermeld. Bovendien zijn er in Nederland diverse vinkenbanen in gebruik, die tijdens de trektijd zijn bemand. Maar de samensteller van het boek zegt ook duidelijk in zijn voorwoord dat uit de ringstations slechts een keuze is gemaakt wegens ruimtegebrek en dat die niet altijd noodzakelijkerwijs representatief voor elk land behoeven te zijn. Voor geïnteresseerden een nuttig boek om te kunnen raadplegen.

Hans Bub: Ornithologische Beringungsstationen in Europa. 190 bladzijden, 85 afbeeldingen, met Engelse summary, Schriftleitung: Goetz Rheinwald (1983). Verkrijgbaar bij Dachverband Deutscher Avifaunisten (DDA), DDA-Schriftenversand, Rosenwinkel 7, D-3325 Lengede, W.-Duitsland. Postscheckkonto des DDA. Nr. 143081-756, Postscheckamt Karlsruhe, Bankleitzahl 660 100-75. Prijs DM 20,-.